

Bezugla Milena Vyacheslavna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Research Worker of the Scientific Research Institute of Spiritual Development of Man of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: milena.bezuglaya@yandex.ru

УДК 37.035.6

ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК СВОЄРІДНОГО ІМУНІТЕТУ ПРОТИ ВІЙСЬКОВОГО НАСИЛЛЯ

О. В. Вербовський

У статті досліджується проблема духовно-патріотичних почуттів у студентської молоді. Здійснено аналіз проблеми духовно-патріотичних почуттів студентської молоді. Визначено основні показники духовно-патріотичного виховання, які впливають на формування імунітету проти військового насилля.

Ключові слова: патріотизм, духовно-патріотичне виховання, військове насилля, студентська молодь.

Актуальність проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-філософський аналіз сучасного суспільства свідчить про наявність у ньому складних проблем матеріального та духовного характеру. Ключовою серед них є проблема духовно-патріотичного виховання людини. Ця проблема є актуальною для більшості країн світу. Патріотизм, розвитку якого раніше присвячували багато зусиль, поступово перетворився з необхідного елемента виховання наступних поколінь, в щось зайве, несучасне. До розвитку патріотизму серед молоді ставляться дедалі більше формально, відбиваючи цим бажання бути патріотом і викликаючи сумнів щодо доцільності цієї особистісної якості. Особливо актуальною ця проблема стає в наш час, коли весь світ захлинається у насильстві і нескінченних війнах.

Сучасна молодь в основному спрямовує свої зусилля на накопичення матеріальних цінностей і благ, стає актуальним творчо використовувати кращі досягнення духовно-патріотичного виховання

минулих поколінь як своєрідного імунітету проти будь якого насилля, у тому числі і військового.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Результати аналізу історичної, етнографічної, психолого-педагогічної літератури свідчать, що проблема духовно-патріотичного виховання привертала увагу багатьох дослідників.

У визначенні змісту, суті, методики формування, організаційних форм з виховання у підлітків патріотизму особливу роль зіграли П. Блонський, Г. Ващенко, А. С. Макаренко, І. Огієнко, В. Сухомлинський, С. Шацький та ін.

Питання духовно-патріотичного, патріотичного, громадянського виховання стали предметом наукових досліджень останніх років. Це, передусім, роботи Г. Шевченко, О. Абрамчук, В. Бебика, Т. Вайди, М. Головатого, Є. Головахи, К. Дорошенко, М. Зубалій, В. Івашковського, В. Макаренко, С. Матвієнко, В. Москаленко, П. Онищука, Г. Пустовіта та ін.

Мета статті – дослідити проблему виховання духовно-патріотичних почуттів у студентської молоді як імунітету проти військового насилля.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Нинішнє студентство соціалізується в епоху цивілізаційних змін, коли зміст соціалізації ускладнюється, тому що провідну роль починають набувати не стільки традиційні, скільки інноваційні цінності, і соціалізація проходить в умовах дисфункції соціальних інститутів. Крім того, треба враховувати ще й провідні тенденції цих цивілізаційних змін: 1) входження в глобальну відкриту економіку, єдине поле соціально-політичних контактів, загальний інформаційний простір; 2) боротьба різних центрів світо-економіки за перерозподіл економічних, фінансових і політичних ресурсів, яка визначає на світовому рівні посилення відцентрових тенденцій. В рамках українського соціокультурного простору ці тенденції породжують наступні модифікації патріотизму в свідомості молоді:

1) традиційна форма культурно-історичного патріотизму, яка виявляється в любові до Батьківщини, її історії, культури, звичаїв і традицій;

2) патріотизм в контексті толерантності, який часто зближується з пацифізмом;

3) інтеріоризація духовних цінностей націоналізму в його різних модифікаціях;

4) індіферентність до політико-правових, етнічних і територіально-регіональних форм патріотизму, що пояснюється низькою якістю життя, соціальною, міжконфесійною і міжетнічною напруженістю, безробіттям, зростанням злочинності тощо [1].

Сучасне розуміння патріотизму характеризується багатоваріантністю, різноманітністю і неоднозначністю. Багато в чому це пояснюється складною природою даного явища, багатоаспектністю його змісту, структури і різноманітним форм прояву. Крім того, проблема патріотизму розглядається різними дослідниками в різних історичних, соціально-економічних і політичних умовах, залежно від їх особистої громадянської позиції, ставлення до своєї Вітчизни, від використання ними різних сфер знань тощо. Крім того, на розуміння патріотизму суттєвий вплив здійснює світоглядна, ідеологічна і, відповідно, політична позиція людини.

Через громадянський патріотизм своїх членів певна спільнота людей усвідомлює себе як історичну чи етнічну спільність, що склалася з різних племен, народностей і народів в процесі формування спільності їх території в цілях зміцнення економічних зв'язків на базі єдиного внутрішнього ринку, використання єдиної мови, загальної для більшості культури поведінки, єдиної ієрархії цінностей.

Як наголошують науковці, громадянський патріотизм в протилежність квасному патріотизму (або шароварному – в Україні) з націоналістичним або шовіністичним духом не заперечує, а затверджує право кожного на реалізацію своїх суспільних ідеалів [2].

Видається, що багато ідей і принципів громадянського патріотизму можуть бути використані у духовно-патріотичному вихованні студентської молоді.

Теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури показав, що духовно-патріотичне виховання стало предметом уваги великої кількості дослідників.

Проведений нами аналіз різних концепцій патріотизму дає можливість проектування змісту духовно-патріотичного виховання студентів на основі синтезу та інтеграції основних якостей, що утворюють в сукупності єдине соціально-психологічне утворення – патріотизм особистості. Причому в змісті духовно-патріотичного виховання студентів домінантними мають бути якості особистості громадянського спрямування, а військовий компонент – виступати як

сукупність провідних методів, засобів, прийомів цього напрямку виховання, який прищеплює імунітет від насилля.

Логіка проектування змісту духовно-патріотичного виховання студентської молоді вимагає перш за все визначити критерії відбору якостей патріотизму, що необхідні для несуперечливої інтеграції у патріотичній свідомості студентів. Такими критеріями, на наш погляд, виступають наступні: гуманістичність (позитивна спрямованість на людину, захист її інтересів, потреб, що не суперечать інтересам суспільства), державність (позитивне ставлення до українських державних інститутів), духовність (спрямованість на беззаперечне служіння Вітчизні), народність (позитивна спрямованість на сприйняття звичаїв, традицій як свого народу, так і інших народів, що живуть в Україні, якщо вони не гальмують прогресивний рух нації).

Згідно з цими критеріями були визначені основні якості особистості, що визначають патріотичність мотивів її діяльності і патріотичну спрямованість самої діяльності у різних сферах життєдіяльності індивіда і соціуму.

Крім того, зазначимо, що до загального змісту патріотично-військового виховання студентської молоді входить не тільки позитивне ставлення до Вітчизни, Батьківщини, пошана до традицій, культури, історії своєї країни, готовність до виконання конституційного обов'язку перед нею, але й якості, що сприяють сумлінній та високопрофесійній праці, спрямованій на розбудову її державності та зростання добробуту її народу.

В результаті аналізу наукових теоретичних праць з проблем духовно-патріотичного виховання та досвіду виховної роботи у вищій школі ми дійшли висновку, що завдання нашої роботи вимагають виділення в кожному напрямі домінантних якостей особистості, що найбільш яскраво відображають мету духовно-патріотичного виховання студентської молоді як імунітету проти військового насилля. Згідно з психологічним вченням О. Ухтомського [4] про домінанту (яке сьогодні розглядається як міцна методологічна платформа для розуміння законів організації цілеспрямованої поведінки людини), людина мислиться у постійному процесі становлення, і перш за все становлення духовного. Моральність, вважав О. Ухтомський, є одним з природних, біологічно виправданих законів життя людини. За його думкою, вихідна система елементів моральності, за якими живе людське суспільство, неписані закони його морального спільного життя – це «перекази батьків», освячена традиціями духовна спадщина минулого. Але ці моральні регулятиви відносин відроджуються до життя лише через індивідуальне

усвідомлення кожною конкретною людиною сенсу власного існування, лише будучи пропущені, заломлені через її власні домінуючі життєві поведінки. Значення цих невидимих та неділимих моральних «еталонів життя» величезне – вони є рушіями її духовної еволюції.

Під доміною О. Ухтомський розумів пануючий центр збудження, який, з одного боку, накопичує імпульси, що йдуть до нервової системи, а з іншого – одночасно пригнічує активність інших центрів, які немов би віддають свою енергію пануючому центру, тобто домінуванню.

Якщо екстраполювати вчення про домінуванню на педагогічні проблеми, то ми дійдемо висновку, що в кожному з напрямків патріотично-військового виховання студентів має бути діяльність по вихованню домінуючих (тобто центральних) якостей, що обумовлюють патріотичні дії та вчинки студентів вищих навчальних закладів.

Таким чином, домінуючими якостями, на які має бути спрямована діяльність з патріотично-військового виховання студентської молоді, є такі:

– духовно-етичні: свідомо любов до Батьківщини; повага до мови, культури, звичаїв, традицій свого народу й інших народів України і світу;

– історико-пізнавальні: знання своїх коренів та історії «малої Батьківщини», України, інших країн; прагнення до вироблення власної патріотичної позиції; знання законів держави;

– професійно-діяльнісні: ставлення до праці як до служіння Батьківщині; розуміння національних інтересів України;

– психологічні: здатність і готовність до фізичних і психологічних випробувань заради Батьківщини;

– самовиховувальні: самоаналіз своїх дій з точки зору інтересів Батьківщини;

– громадянсько-діяльнісні: потреба у конкретних повсякденних справах на користь Батьківщини (участь у студентському самоврядуванні, охорона національних багатств країни, волонтерських екологічних рухах тощо).

Про призначення патріотичного виховання В. Сухомлинський писав: «Духовно багате, діяльне, самовіддане життя патріота – це найтонші, найскладніші процеси в тому безмежно складному сплетінні ідей, вчинків, переконань, думок, прагнень, яке називається патріотичним вихованням. ... патріотичне виховання – це загартування душі й тіла для можливих грізних випробувань» [3, с. 167].

Таким чином, духовно-патріотичне виховання є інтегративною організаційно-педагогічною системою. Опосередковану роль в змісті духовно-патріотичного виховання відіграють інші види виховання (моральне, правове, трудове, естетичне і фізичне виховання).

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Таким чином можна зробити висновок, що духовно-патріотичне виховання студентської молоді в сучасних умовах є специфічним особистісно зорієнтованим процесом, спрямованим на формування у студентів духовно-етичних, історико-пізнавальних, професійно-діяльнісних, психологічних, громадянсько-діяльнісних та самовиховних якостей, який може слугувати імунітетом проти військового насилля.

Література

1. Пискунова Т. В. Модификации ценностного содержания патриотизма в сознании российской молодежи : автореф. на соискание ученой степени канд. социолог. наук : 22.00.06 [Электронный ресурс] / Пискунова Т. В. – Ростов-на-Дону, 2007. – Режим доступа: http://rspu.edu.ru/rspu/science/dissertation_councils/dissertations/avtoref/PiskunovaAvto.pdf.
2. Резник Ю. М. На пути к новой парадигме гуманитарного образования. Концепция образовательной деятельности ИСПИ РАН [Электронный ресурс] / Резник Ю. М. – Режим доступа: <http://www.ispr.ru/ZNAMDAT/10LET/STAT110/stati19.html>.
3. Сухомлинский В. О. Вибр. твори в 5-ти т.- К.: Радянська школа, 1976. - Т. 2.- 270 с.
4. Ухтомский А. А. Доминанта / А. А. Ухтомский. – СПб.: Питер, 2002. – 448 с.

ВОСПИТАНИЕ ДУХОВНО-ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ КАК СВОЕОБРАЗНОГО ИММУНИТЕТА ПРОТИВ ВОЕННОГО НАСИЛИЯ

А. В. Вербовский

В статье исследуется проблема духовно-патриотических чувств у студенческой молодежи. Осуществлен анализ проблемы духовно-патриотических чувств студенческой молодежи. Определены основные показатели духовно-патриотического воспитания, которые влияют на формирование иммунитета против военного насилия.

Ключевые слова: патриотизм, духовно-патриотическое воспитание, военное насилие, студенческая молодежь.

EDUCATION OF STUDENTS' SPIRITUAL AND PATRIOTIC FEELINGS AS A KIND OF IMMUNITY AGAINST MILITARY VIOLENCE

O. V. Verbovskiy

The article is devoted to the problem of students' spiritual and patriotic feelings. The analysis of students' spiritual and patriotic feelings is made. The main indicators of spiritual and patriotic education that influence the formation of immunity against military violence are defined.

Key words: Patriotism, spiritual and patriotic upbringing, military violence, student youth.

Вербовський Олександр Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк). E-mail: sasha13.ru@mail.ru

Verbovskiy Olexandr Volodymyrovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor of the Department of Pedagogy of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: sasha13.ru@mail.ru

УДК 378.147.15

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

А. С. Дрокіна

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах інформатизації освіти. На основі сучасних психолого-педагогічних досліджень проаналізовано удосконалення сучасного процесу підготовки майбутніх фахівців у педагогічних вищих навчальних закладах в Україні. У процесі дослідження виділені умови успішної підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах інформатизації освіти у вищій школі: організаційні, матеріально-технічні, психолого-педагогічні та методичні.